

2. projekta "Ilgtspējas sociālā dimensija un sociālā inovācija" apakšprojekta 1. posma rezultāti

Galvenie izpildītāji:

Ligita Melece, Agnese Krieviņa un Ieva Leimane

Ligita.Melece@lvaei.lv

Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts (LVAEI)

Valsts pētījumu programmas

"Inovācija un ilgtspējīga attīstība: Latvijas pēckrīzes procesi globālā kontekstā (SUSTINNO)"

1.posma rezultātu publiskā apspriešana, Rīga, 20.11.2015.

Uzdevumi

1. Izpētīt sociālo inovāciju nacionālās, reģionālās un lokālās atbalsta sistēmas, to ieguldījumu teritoriju noturīgumā (*resilience*), kopienu drošumspējā, sociālo problēmu risināšanā un jaunu sociālo pakalpojumu attīstībā.
2. Noskaidrot, kādi vēl instrumenti tiek lietoti sekmīgai nabadzības un sociālās atstumtības risku samazināšanai, kā pēckrīzes attīstības trajektoriju rezultātā mainās kopienu dzīvotspēja šajā kontekstā un līdz ar to iedzīvotāju dzīves kvalitāte kā nozīmīgs sociālās ilgtspējas faktors.

Sociālo inovāciju pamatnostādnes

Mūsdienu ekonomiskās sistēmas ir radījušas daudzas sarežģītas un neatliekamas sociālās problēmas, piemēram, energoefektivitāte un energodrošība, pārtikas nodrošinājums, nevienlīdzība, pieaugošais nabadzības līmenis, nestabila ekonomika, ilgtermiņa bezdarbs, klimata pārmaiņas, vides degradācija, globalizācija u.tml.

Arvien pieaug neatbilstība starp ekonomisko izaugsmi un sociālo labklājību.

Sociālās inovācijas ir nepieciešamas, lai sekmīgi risinātu sociālās, ekonomiskās, politiskās un vides problēmas.

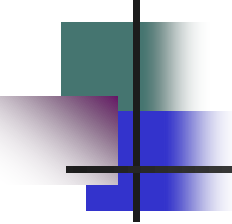

Mērķis un uzdevumi

Pētījuma mērķis - precizēt sociālo inovāciju terminu (definīciju) un nozīmi, un noteikt sociālo inovāciju veidus laukos teritorijās.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) precizēt sociālo inovāciju definīciju, izpratni un konceptu;
- 2) noskaidrot sociālo inovāciju veidus Latvijas lauku teritorijās.

Dažādie sociālo inovāciju līmeņi

- Sociālās – pamatlīmeņa sociālās inovācijas, kas reaģē uz neatliekamām sociālajām vajadzībām, kuras nereglamentē tirgus, un ir vērstas uz neaizsargātām jeb jutīgām sabiedrības grupām;
- Sabiedrības - plašāka līmeņa inovācijas, kas risina sabiedrības izaicinājumus un problēmas, kur robežas starp sociālo un ekonomisko aspektu ir neskaidras, un tās vērstas uz sabiedrību kopumā;
- Sistēmiskās - sistēmiskais veids, kas ir saistīts ar būtiskām pārmaiņām:
 - attieksmes un vērtību;
 - stratēģiju un politiku;
 - organizatorisko struktūru un procesu;
 - piegādes sistēmu un pakalpojumu.

Galvenie izaicinājumi, kuriem nepieciešams risinājums ES līmenī

- ‘Zaļais’ izaicinājums - nepieciešamība būtiski mainīt dabas resursu izmantošanas veidus;
- Iekļaujošais izaicinājums - nepieciešamība paredzēt un pielāgoties sabiedrības izmaiņām, tai skaitā politiskajām, kultūras, demogrāfijas un ekonomiskajām pārmaiņām, veidojot zināšanu sabiedrību;
- ‘Gudrais’ (*smart*) izaicinājums - nepieciešamība nodrošināt efektīvākas un caurspīdīgākas pārvaldības formas ES un pasaulē, kas spētu paredzēt un risināt nākotnes kopējās problēmas un izaicinājumus.

Sociālās inovācijas lauku teritorijās

Sociālās inovācijas tiek vērtētas kā būtiska lauksaimniecības sektora un lauku inovāciju sastāvdaļa, kas sniedz kopējus sociālus un ekonomiskus ieguvumus.

Sociālās inovācijas aptver ir plašāku jomu nekā vienkāršo sociālo vajadzību apmierināšanu:

- energodrošība, energoefektivitāte;
- pārtikas nodrošinājums;
- pieaugošā nevienlīdzība, nabadzības līmenis un ilgtermiņa bezdarbs;
- klimata pārmaiņas;
- vides degradācija;
- veselības un sociālā aprūpe;
- izglītība u.tml.

Sociālās inovācijas Latvijas lauku teritorijās

- Ilgtspējīga lauksaimnieciskā ražošana (t. sk. bioloģiskā lauksaimniecība; Natura 2000). Ieguvumi; bioloģiskā daudzveidība, SEG emisiju samazināšana, ūdens un augsnes kvalitātes saglabāšana, lauku ainavas uzturēšana u. tml.;
- Ilgtspējīga mežkopība (t.sk. Natura 2000, liegumi);
- Vietējās pārtikas ķēdes jeb īsās pārtikas ķēdes (t. sk. sabiedrības atbalstīta lauksaimniecība);
- Atjaunojamā enerģija;
- Sociālā jeb aprūpes lauku saimniekošana (t. sk. rehabilitācijas, terapeitiskā, izglītošanas);

Sociālās inovācijas Latvijas lauku teritorijās

- Sociālie pakalpojumi (izglītības, veselības, personu ar īpašām vajadzībām rehabilitācija un aprūpe, veco ļaužu aprūpe, bijušo ieslodzīto un atkarīgo rehabilitācija u.tml.);
- Eko un rekreācijas pakalpojumi (vide lauku tūrismam un rekreācijai – makšķerēšana, sēņošana, velo sports, ūdens aktivitātes u. tml.);
- Kooperācija (visdažādākā, sekmējot sociālā kapitāla veidošanos);
- Finanšu pakalpojumi (krājaizdevumu sabiedrības);
- Vietējās rīcības grupas.

Rezultāti

Sagatavots zinātniskais raksts un referāts. Raksts publicēts un referāts nolasīts programmas 2. posmā:

Melece, L. (2015). Social Innovation and its Types in Rural Areas. *Economic Science for Rural Development. Integrated and Sustainable Regional Development*, vol. 38, pp.142.-153. 7. (ISSN 1691-3078; ISI Web of Science)

Melece, L. Referāts plenārsēdē „Social Innovation and Its Types in Rural Areas”, International Conference “Economic Science for Rural Development 2015”, 2015. gada 24.-25. aprīlī, Jelgavā.

Vietējo rīcības grupu loma reģionālās attīstības un sociālo problēmu risināšanā Latvijā

- LEADER projektu ekonomisko aspektu analīze Latvijā

Aktualitāte:

- Darba vietu pieejamība un iespēja gūt ienākumus tuvu dzīves vietai ir nozīmīgs teritorijas apdzīvotības priekšnoteikums.
- Būtiskākais avots teritoriālās attīstības finansēšanai ir ES fondi.
- Latvijas Lauku attīstības programmā 2014 – 2020.gadam uzsvērtā LEADER pieejas īstenošanas loma šādu sociālekonomisko problēmu risināšanā:
 - lauku teritoriju apdzīvotības saglabāšana;
 - dzīves līmeņa paaugstināšana, nodrošinot nodarbinātību un pakalpojumu pieejamību;
 - iedzīvotāju sociālās aktivitātes veicināšana, tai skaitā, izglītības, kultūras, sporta un atpūtas jomās.

Pētījuma mērķis un uzdevumi

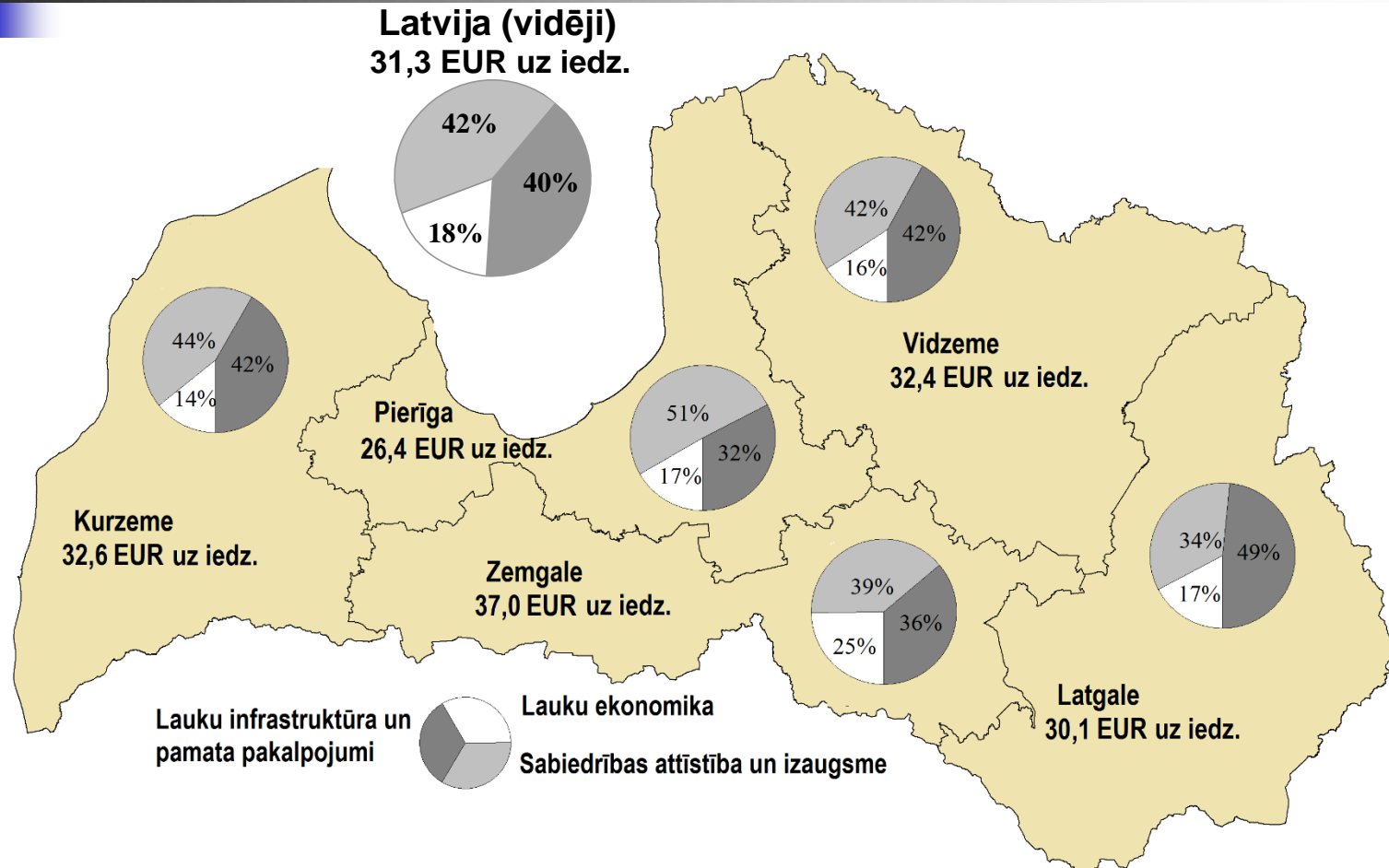
LEADER projektu ekonomisko aspektu analīze Latvijā

Mērķis - novērtēt LEADER pieejas īstenošanas lomu uz nodarbinātību un ienākumu gūšanas iespējām Latvijas lauku teritorijās.

Uzdevumi:

- veikt LEADER pieejas lomas un projektu tematisko analīzi;
- izvērtēt lauku ekonomikas, tai skaitā ar sociālo uzņēmējdarbību saistīto LEADER projektu ieguldījumu un iznākuma rādītājus;
- novērtēt LEADER pieejas projektu ietekmi uz esošo darba vietu saglabāšanu un jaunu radīšanu, kā arī ienākumiem, tajā skaitā iespējamo nākotnes ienākumu radīšanu.

LEADER publiskā finansējuma struktūra pa tematiskajām grupām (LAP 2007-2013 4.1.1.+4.1.3.pas.)

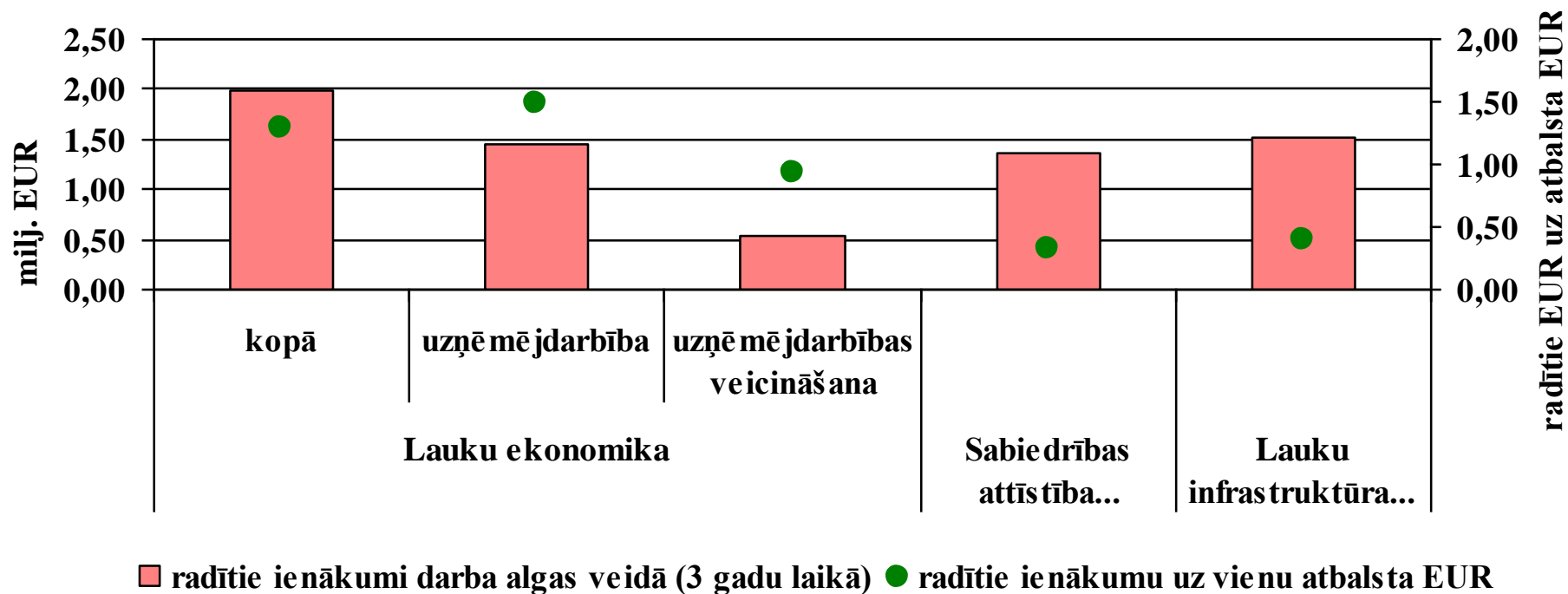
Īstenoto LEADER projektu pašsvars pa tematiskajām grupām aptaujātajās VRG (LAP 2007-2013 4.1.1.+4.1.3.pas.)

Tematiskās apakšgrupas	Pašsvars, %
Uzņēmējdarbība	45
Uzņēmējdarbības veicināšana	22
Sabiedrības attīstība	33
Pašdarbība	29
Lauku infrastruktūra	47
Sociālie pakalpojumi un veselības aprūpe	41
Vide atpūtai	32
Kultūrvēstures mantojuma saglabāšana	27
Vidēji	36

Pašsvars - norāda uz to projektu īpatsvaru kopējā apjomā, kuri tiktu īstenoti pilnā apmērā arī bez publiskā finansējuma. Projektu pašsvars ne tikai ļauj spriest par atbalsta lomu, bet norāda arī uz novitātes līmeni projektos (Ekosgen, 2011).

Latvijas situācijā augstāks projektu pašsvars papildus varētu norādīt arī uz projekta saistību ar iedzīvotāju un uzņēmēju pamatvajadzību risināšanu. *sociālā uzņēmējdarbība iekļauta uzņēmējdarbības grupā

Īstenotajos LEADER projektos radīto darba vietu ienākumi un atbalsta atdeve pa tematiskajām grupām aptaujātajās VRG

neto rezultāti, ievērojot pašsvaru

Galvenie secinājumi

- Lielākā daļa lauku ekonomikas projektu saistīti ar uzņēmējdarbības attīstību, taču to saturiskā ziņā vērojama vienveidība. Galvenokārt tie ir lauksaimnieciskās ražošanas, mājrāžošanas, amatniecības, retāk - rekreācijas un sadzīves pakalpojumi.
- LEADER pieejas īstenošanā nozīmīgs ir bijis pieprasījums pēc vietējo daiļamatniecības meistaru, mēbeļu ražotāju un rotaļu laukumu elementu ražotāju precēm un pakalpojumiem, kas sekmējis to attīstību, veidojot ~ 17.3 milj. EUR ienākumu vietējiem ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem.
- Turpretī lauku ekonomikas grupas projektos gandrīz divas trešdaļas ieguldījumu nav sekmējuši vietējo attīstību, jo bieži iegādāts ārvalstu tehniskais aprīkojums.
- LEADER projektu saglabāto un jaunradīto darba vietu nākotnes radītie ienākumi varētu kompensēt vismaz pusi no projektu publiskā finansējuma. Uzņēmējdarbības projekti visvairāk ietekmējuši nodarbinātības veicināšanu un iespējamo nākotnes ienākumu veidošanos.

Galvenie secinājumi un ierosinājumi

- LEADER projektu saglabāto un jaunradīto darba vietu nākotnes radītie ienākumi varētu kompensēt vismaz pusi no projektu publiskā finansējuma.
- Uzņēmējdarbības projekti visvairāk ietekmējuši nodarbinātības veicināšanu un iespējamo nākotnes ienākumu veidošanos.
- Lai veicinātu VRG darbības un VAS īstenošanas lomu teritorijas attīstības un sociālo problēmu risināšanā lokālā līmenī, izstrādājot reģionālā līmeņa attīstības prioritātes, būtu vēlams ievērot dokumentu īstenošanas savstarpējo iespējamo mijiedarbību. Savukārt, īstenojot VAS, būtu vēlams pievērst lielāku uzmanību projektu rezultātu ilgtspējai un sekot izvirzīto prioritāšu vienmērīgai izpildei, lai sekmētu iespējami sabalansētu vietējo teritoriju kopējo attīstību.
- Ņemot vērā, ka ekonomisko aspektu analīze atklāj, ka LEADER projektiem ir ietekme uz ekonomiskās aktivitātes veicināšanu, šīs ietekmes kāpināšanai ir jāmotivē ar uzņēmējdarbību saistītu projektu īstenošana, jo tiem ir lielāka ietekme uz darba vietu saglabāšanu un radīšanu. Savukārt citos (visos) projektos jāstimulē vietējās izcelsmes iegāžu veidošanās, kas vietējā ekonomikā rada ienākumus caur pieprasījumu.

Rezultāti

Sagatavots zinātniskais raksts un referāts. Raksts publicēts un referāts nolasīts programmas 2. posmā:

Krievina A., Leimane I., Melece L. (2015) Analysis of Economic Aspects of LEADER Projects in Latvia. *Economic Science for Rural Development: Proceedings of the International Scientific Conference*, Vol. 39, pp. 164-175. (ISSN 1691-3078; ISI Web of Science).

Krievina A., Leimane I., Melece L. Referāts „Analysis of Economic Aspects of LEADER Projects in Latvia”, International Conference “Economic Science for Rural Development 2015”, 2015. gada 24.-25. aprīlī, Jelgavā.

Paldies par uzmanību!